

de belangrijkste topografische fotografen in Amsterdam

Na een aantal topografische tekenaars de revue te hebben laten passeren is nu de beurt aan de topografische fotografen. Daar zijn er veel van geweest en ook nog veel van actief. We beperken ons hier tot de fotografen, professionals of amateurs, die met de camera in de aanslag door de stad dwaalden en vastlegden wat ze mooi of interessant vonden. We staan niet stil bij de tientallen fotografen in dienst van instellingen als Publieke Werken, Dienst Volkshuisvesting of Bouw & Woningtoezicht, Monumentenzorg en die in dienst waren van archieven. Ook niet met fotografen in dienst van persbureaus en krantenuitgeverijen. Niet omdat al deze fotografen geen voor de topografie belangrijk werk leverden, maar omdat het hoogstens een toevallig bijproduct was. Van de kunstzinnige fotografen beperken we ons tot diegenen die lang geleden actief waren, zodat de opnamen voor ons interessant zijn door de afbeelding van de stad in vervlogen jaren. Bernard Eilers is zo'n vertegenwoordiger van die groep fotografen.

De overeenkomst met de topografische tekenaars is het inkijkje in de stad zoals die ooit was. Het verschil met tekenaars is de genadeloze weergave van de werkelijkheid op foto's. De gereedschappen van de eerste fotografen om het beeld te manipuleren waren minimaal. Weglaten van storende elementen, zoals menig tekenaar zich veroorloofde, was uitgesloten. Groter, breder of hoger maken van het hoofdonderwerp was er niet meer bij.

Techniek

Het is hier niet de plaats om een cursus fotografische technieken op te nemen; alleen wat basiskennis is op z'n plaats om enigszins vast te kunnen stellen wanneer en hoe een foto is ontstaan, wat de technische mogelijkheden en onmogelijkheden van het proce-

dé waren en waarom de beeldkwaliteit zo is als hij is. Fotografen als Nièpce, die lichtgevoelige tinnen platen met een lichtgevoelige bitumen afdeklaag gebruikte (1822) als Daguerre die verzilverde metalen platen gebruikte (1839), maakten unica's, dat wil zeggen niet-reproduceerbare afbeeldingen. De resultaten waren altijd gespiegeld. Er zijn geen resultaten van fotografen in Amsterdam bekend die in deze technieken werkten.

Boven: Albuminedruk van de Westerhal, gemaakt in 1857 door Pieter Oosterhuis. De basiskleur sepia en de verkleuring zijn inherent aan het procédé. Omdat de foto ondanks de verkleuring nog wel alle informatie bevat zijn dit soort opnamen digitaal aanzienlijk te verbeteren, waardoor de documentaire waarde groter wordt.

Vlgde: Een albumineneгатief en een moderne afdruk ervan. Foto: Benjamin Turner -1857.

Een techniek die wel vermenigvuldiging toeliet was de **albumine-druk** op basis van een papieren negatief. Dat werd min of meer doorzichtig gemaakt met was en daarvan konden meerdere afdrukken in contactdruk gemaakt worden. Deze opnamen zijn op zich scherp maar hebben in de afdruk over de hele oppervlakte een korrelige structuur door de papiervezel van het negatief. De uitvinder van dit procedé was William Talbot die al experimenterende in 1839 voor 't eerst lichtgevoelig gemaakt papier in de camera belichtte en daar in 1841 patent op verkreeg. De resultaten zijn altijd sepiakleurig, die vaak verbleekten tot een gelige tint. Aan Talbot is ook nog interessant dat hij als eerste zo'n papieren negatief in een vergrotingskoker groter afdruckte dan het origineel. Het papieren negatief werd, om

de transparantie te verhogen, met was bestreken waarna er afdrukken op lichtgevoelig gemaakt papier van gemaakt konden worden. In 1847 werd door Niépce de St-Victor dezelfde techniek gebruikt om een glasplaat als negatiefdrager te gebruiken, waarvan op de manier van Talbot een afdruk op papier gemaakt kon worden. Opeens was het probleem met de papierstructuur in de afdruk verdwenen. In 1851 verbeterde Blanquard-Evrard het lichtgevoelig maken van het afdrudpapier.

Dit was de stand der techniek toen Benjamin Turner in 1857 op bezoek kwam in Amsterdam en hier 16 foto's maakte. Hij wilde wel meer opnamen maken maar na de zestiende schopten nieuwsgierige en vooral opdringerige jongens zijn tas met een deel van de appara-

tuur in de gracht. Ook Pieter Oosterhuis en Gaston Braun werkten rond 1860 in dit procedé.

In 1851 vond F. Scott Archer de *collodiumdruk* uit, die nat verwerkt en onmiddellijk na de opname ontwikkeld moest worden. De actieradius van de fotograaf werd hierdoor verkleind tot enkele

Boven: Natte collodiumdrukken maakten kortere belichtingstijden mogelijk, waardoor bewegende onderwerpen vastgelegd konden worden. De beschadigingen zijn op het negatief ontstaan. Foto Westerdok, brug Bickersplein: Jacob Jbzn. Olie -1861.

Rechts: Dezelfde Westerhal als op de foto op pag. 2, maar nu van een collodiumnegatief afgedrukt. De opname is van 1857 maar de afdruk van rond 1900 in gelatine-zilverdruk

honderden meters, tenzij hij een mobiele donkere kamer meesleepte. Het enorme voordeel van het collodiumprincipe was de ongekende scherpheid van de beelden en de veel kortere belichtingstijden waardoor ook nog bewegende onderwerpen als mensen gefotografeerd konden worden. Afhankelijk van de benodigde belichtingstijd van uren, in de loop der tijd afnemend tot enkele minuten, waren vóór die tijd bewegende delen in de foto volkomen verdwenen of verworden tot een waas. Bovendien hadden de donkere partijen in de foto eindelijk iets van zwart. Jacob Olie schakelde in zijn vroegste fotograferperiode (v.a. 1860) over op dit procedé, wat achteraf verklaart waarom zijn vroegste foto's de directe omgeving van zijn woning aan de Zandhoek tot onderwerp hadden. Later richtte hij nog wel eens 'n tijdelijke doka bij familie of ken-

nissen in en zien we ook andere hoeken van de stad vastgelegd. In 1874 introduceerde Richard L. Maddox de **gelatine-zilverdruk**, wat inhield dat een lichtgevoelige laag zilverbromide, opgenomen in gelatine als bindmiddel, op diverse dragers werd aangebracht: op glasplaat en later op celluloid en plastic film om er een negatief van te produceren en op papier voor een positieve afdruk. De vinding van Maddox kende veel kinderziekten en het duurde tot 1885 voordat machines ontwikkeld waren die een gelijkmatige verdeelde lichtgevoelige laag konden aanbrengen en tot 1894 tot er een zodanig glad barytpapier geproduceerd werd dat ook de kwaliteit van de papieren afdruk betrouwbaar en voorspelbaar werd. Zijn grote vlucht nam dit procedé doordat rond 1900 George Eastman (Kodak) het op industriële wijze toepaste en verbeterde. Dit procedé werd pas in de 70-er jaren van de vorige eeuw overvleugeld door de kleurenfoto.

Alle foto's van vóór 1900 kunnen technische mankementen vertonen die uiteenlopen van verbleken of verkleuren, zoals bij de albuminedrukken vaak gebeurde. De negatieven gingen in de loop der tijd nog wel eens craquelures vertonen, zodat er geen goede afdrukken meer van te maken zijn, een fenomeen dat bij het vroege werk van Jacob Olie nog wel eens te zien is (foto pag. 4 links).

Stereofoto's

Razend populair in de beginjaren van de fotografie waren de stereofoto's, die in speciale kijkers een 3D-beeld opleverden. Het principe berust op het kijken naar twee verschillende beelden die door ons brein vertaald worden naar één beeld met dieptewerking. Door een camera te gebruiken met twee lenzen, die op de gemiddelde afstand tussen twee mensenogen gemonteerd waren, werden tege-

Boven: In de laatste helft van de negentiende eeuw was de stereoopname razend populair. Diverse uitgeverijen hielden zich er mee bezig, waaronder die van Gaston Braun, die ook deze stereofoto maakte.

Links: Een mobiele donkere kamer voor de ontwikkeling van natte collodiumplaten.

In 1883 maakte A. T. Rooswinkel de opname onder van de Van Eeghenlaan, gezien naar de Willemsparkweg. De bebouwing in de achtergrond is die aan de Alexander Boersstraat. Aansluitend liet Rooswinkel een afdruk door een kunstschilder van kleur voorzien.

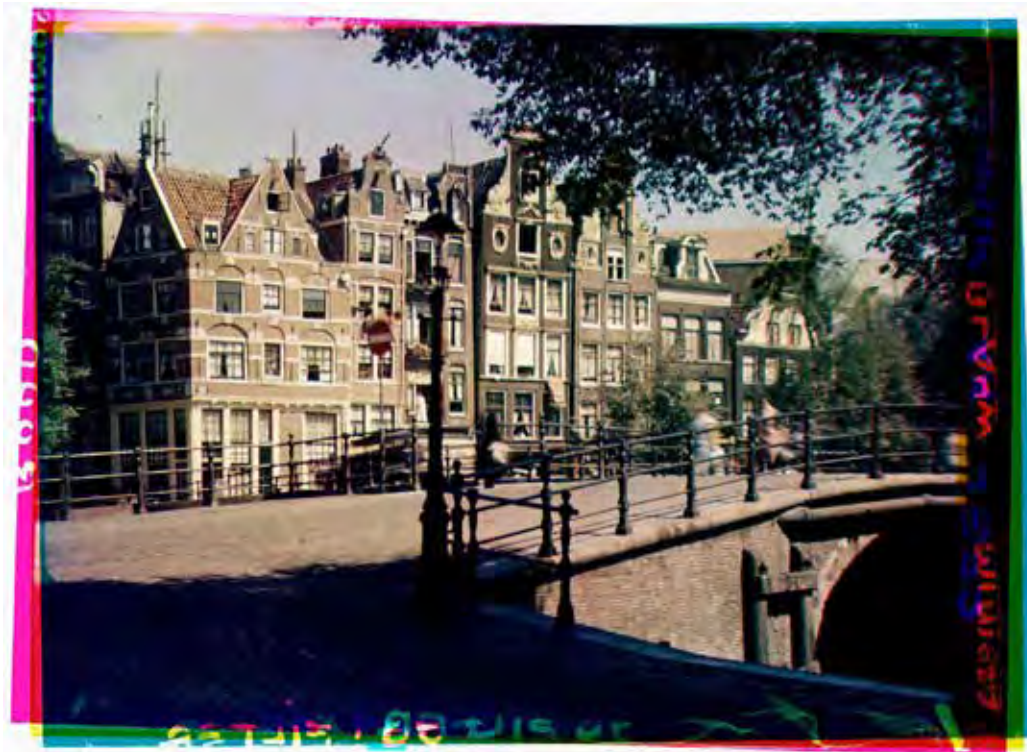
lijktijd twee foto's gemaakt. Bij het bekijken daarvan met behulp van een speciaal kijkt toestel werden de twee beelden aan de hersenen aangeboden, die daar dan na enige oefening een stereobeeld van maakten. Wat we bij bewaarde stereofoto's vaak zien is de bij de albuminedruk horende verkleuring en vervagende beelden.

Kleur

Eind 19^e eeuw werd al kleur in foto's toegepast, zij het later met de hand aangebracht. Soms werden daarvoor kunstenaars aangetrokken, soms deed de fotograaf het zelf en soms liet een uitgeverij dit in grote series door goedkoop personeel doen. De resultaten waren navenant. In 1907 introduceerden de gebroeders Lumière het

Boven: De kleurechtheid van fotografisch kleurenmateriaal was heel lang onbevredigend. Rechts: Meer succes had Bernard Eilers met zijn Foto-Chroma systeem, dat via kleurseparatie kleurenbeelden opleverde. Beide foto's uit de 30-er jaren door Bernard Eilers.

Autochrome-procedé en vanaf dat moment is er op alle manieren geëxperimenteerd met kleur in de opnamen. Het eerst was het diapositief-procedé volwassen, waardoor kleurenfilms en kleurendia's ter beschikking kwamen. Het negatief-positief-procedé moest nog tot na de Tweede Wereldoorlog wachten op bevredigende resultaten. In 1959 werd de eerste automatische ontwikkelmachine voor papieren kleurenafdrukken getoond en daarna begon de revolutie op de fotomarkt, die het zwart-wit-procedé geheel overvleugelde. Een zijpad bewandelde Bernard Eilers vanaf 1934, met kleurenfoto's via kleurscheidingen volgens het Jospé-driekleurensysteem, dat Eilers zelf herdoopte in Foto-chroma Eilers (foto hieronder).

Eduard Isaac Asser (1809-1894)

Eduard Asser was de zoon van een rijke Joodse jurist die in 1821 in het Huys Huydecoper (Singel 548) ging wonen. Eduard is zijn hele verdere leven in dat huis blijven wonen en heeft de eerste foto's van Amsterdam vanuit de ramen of vanaf het dak van dit huis gemaakt. Hij studeerde rechten aan het Atheneum Illustre en promoveerde in 1832 in scheeps- en zeerecht. Asser was een verdienstelijk amateurschilder en van hem zijn wel schilderijen voor tentoonstellingen geaccepteerd.

In 1842 kwam hij van een reis naar Frankrijk terug met een kostbare camera, een Franstalig handboek en een verzameling materialen en chemicaliën. Hij experimenteerde volgens het daguerreotype-procedé maar ging na enige tijd over op het papieren negatief, een vinding van de Brit Talbot, waarmee meerdere afdrukken (zoutdrukken) te maken waren. Daarmee maakte hij zijn eerste stadsgezichten. Hij raakte bevriend met Marie Eugène Bour, een Frans ingenieur op de Meekrapfabriek op bolwerk Oetewaal. Samen kwamen zij in de periode 1852-1857 tot vervolmaking van hun procedé wat diverse

Omslag: De Westerhal in 1855 (detail). Deze hal moest wijken voor de aanleg van de Raadhuisstraat

Links: Asser experimenteerde met daguerreotypie en fotografeerde in 1844 zijn zusje Netje. Het ontwikkelen leverde nog een mager resultaat op

Rechts: Zodra hij overstapte op papieren negatieven en zoutdrukken daarvan trok, kwamen bruikbare resultaten te voorschijn. Hier fotografeerde hij onder de Muntsluis door het logement Rondeel aan de overkant van de Amstel (±1852).

stadsgezichten opleverde, ook van buiten Amsterdam. Deze foto's werden door Arti et Amicitiae tentoongesteld. Samen met Bour werd Asser lid van de Société Française de Photographie.

Asser was zo fanatiek bezig met zijn hobby dat hij menig vergadering met nog zwarte vingers van de chemicaliën bijwoonde.

Na zo'n 15 jaar fotograferen stortte Asser zich op iets nieuws, het vermenigvuldigen van foto's via een foto-lithoprocédé dat hij zelf ontwikkelde: het internationaal erkende procedé Asser. Hij zou verder slechts zijdelings met fotografie bezig zijn, bijvoorbeeld door medewerking aan het eerste tijdschrift over fotograferen.

Links: De ingang van de Reguliersbreestraat in 1853, gefotografeerd van uit een raam van het woonhuis van Asser (Singel 548). Het Muntplein bestaat nog niet, het rechtse huis is het laatste huis van het Singel.

Boven: De Zwanenburgwal in 1853, met rechts het Diaconie-weeshuis, daar waar nu het stadhuis staat. De brug ligt voor de Staalstraat.

Benjamin Brecknell Turner (1815-1894)

De in Londen (GB) geboren Turner was waskaarsenfabrikant en kwam als amateurfotograaf in mei 1857 op bezoek in Amsterdam. Hij maakte daar slechts 16 opnamen in calotypie (albuminedruk) van de stad Amsterdam. Turner maakte enorm grote papieren negatieven van 30 bij 40 cm. Hij bezondigde zich nog al eens aan correcties in de negatieven met stift, maar door de grootte daarvan zijn die nauwelijks waarneembaar. Het Stadsarchief biedt een virtuele rondleiding aan via [deze link](#). De 15 foto's gaan vergezeld van een foto van dezelfde situatie vandaag. De foto-tour van Turner werd 3 juni 1857 abrupt afgebroken nadat baldadige en opdringerige jochies zijn tas met een deel van de foto-uitrusting in het water schopten.

Vorige: De Warmoesgracht was een der schilderachtigste grachten van de stad, iets dat ook Turner herkende. In 1894 zou deze gracht gedempt worden als onderdeel van de grote verkeersdoorbraak die Raadhuisstraat zou gaan heten. In de as van de Warmoesgracht is de achterkant van het Paleis op de Dam te zien

Boven: Het Singel ter hoogte van de Huiszittensteeg, die in hetzelfde plan verbreed werd tot het eerste deel van die zelfde Raadhuisstraat. De noordelijke huizenwand van deze steeg werd weggebroken. Het deel tussen Nieuwezijds Voor- en Achterburgwal (Korte Huiszittensteeg) bood daarna plaats aan het nieuwe hoofdpstkantoor en het deel tussen Nieuwezijds Achterburgwal en Singel aan het Witte Huis, nu onderdeel van het P. C. Hoofthuis van de UvA. In 1921 werd ook de zuidelijke gevelwand afgebroken voor verdere verbreding van de Raadhuisstraat. Daar kwam toen o.a. het Rijks-telefoongebouw.

Links: Nog veel eerder zou deze gracht gedempt worden: namelijk de Nieuwezijds Achterburgwal in 1867, die toen Spuistraat ging heten. De ophaalbrug in de verte ligt voor het Klimopstraatje. Op de voorgrond is het Hekelveld.

Pieter Haatje Pieterszoon Oosterhuis (1816-1885)

Oosterhuis was in Groningen geboren en werd beroepsfotograaf. Hij vestigde zich in 1836 in Amsterdam en bleef daar tot zijn dood wonen en werken als schilder, tekenaar, lithograaf en later als fotograaf. In 1851 zette hij zijn eigen atelier op. Als fotograaf kreeg hij na 1860 veel opdrachten om infrastructurele werken vast te leggen, waaronder de Kanaalmaatschappij die het Noordzeekanaal aanlegde. Hij werkte als fotograaf achtereenvolgens in daguerrotypie, albuminedruk, carbondruk en gelatinezilverdruk. Na zijn dood zette zijn zoon Gustaaf de zaak voort.

Vorige: Stereopname van het Koningsplein in 1859; onderste rij v.l.n.r. Leidsestraat, gezien naar Leidseplein (1859), Halvemaansbrug (1859) en Warmoesgracht (1867).

Links: Het Spui voor de demping. Dit gedeelte ter hoogte van Nieuwezijds Voorburgwal werd gelijk met de Nieuwezijds Achterburgwal in 1867 gedempt, de rest tot het Rokin in 1882.

Onder: De Nieuwezijds Voorburgwal ter hoogte van de Stilsteeg. Gedempt in 1883-'84.

Jacob Jacobszoon Olie (1834-1905)

De in Amsterdam geboren en getogen Olie was amateurfotograaf naast schilder, tekenaar, tekenleraar en later directeur van de eerste ambachtsschool in Amsterdam. Daarnaast verzamelde hij prenten en tekeningen. Hij was als fotograaf in eerste instantie gefascineerd door het principe en legde alles vast wat in zijn omgeving was. Hij zette deze hobby op een laag pitje toen zijn carrière vorm aannam. Nadat hij zich terugtrok als directeur van de ambachtsschool kreeg hij weer meer tijd voor de fotografie en maakte toen veel topografische opnamen van zijn geboortestad en van het landelijke buitengebied. Olie doorliep het hele scala van fotografische procedés, maar maakte het meeste werk in natte collodiumdruk, waarschijnlijk omdat dit door de kortere belichtingstijden een voor een stad meer geëigende techniek was. De ongekende zwarting van zijn bekende foto's danken we aan het opnieuw afdrukken van zijn glasnegatieven. Gezien de enkele papieren afdrukken die bewaard zijn gebleven verbleekten ook zijn foto's.

Onder: De Bokkinghangen in 1862, met achter de huizen nog net zichtbaar molen De Bok, die op bolwerk Blauwhoofd stond. De visrokerijen waren direct bij de Derde Uitleg na 1613 verbannen naar een plek die zo ver mogelijk buiten de stad lag. Dat werd dus hier, nog buiten de zoutketen en tegen de buitendijkse wal.

Pag. 12: De Achterweg in de Zaagmolenbuurt. Het zichtbare deel van de Achterweg is vervallen, dat achter de fotograaf werd de Gillis van Ledenberchstraat. Molens v.r.n.l.: Texelsche Wapen, de Windhond en de Buys (aan de Kattensloot). Links de gebouwen van de Koolteerstokerij.

Vorige: De aanleg van de strekdam in het IJ in 1901. Deze strekdam was bedoeld om de golfslag aan de Handelskade weg te nemen en groeide later uit tot het Javaeiland. Onder een fotomontage van het Centraal Station in 1890.

Boven: De Ridderstraat in 1902. Deze straat is inmiddels volledig gesaneerd.

Links: Een portret van Jacob Jbzn. Olie uit 1890.

Andreas Theodorus Rooswinkel (1838-1907?)

De in Leeuwarden geboren Rooswinkel werd beroepsfotograaf en werkte eerst in zijn geboortestad om in 1868 naar Amsterdam te verhuizen, waar hij incidenteel al vanaf 1862 werkzaam was. Hij bracht zijn werk onder bij diverse uitgeverijen van ‘carte de visite-’ en kabinetfoto’s, het meeste bij de gebroeders Douwes. Hij vervaardigde glasnegatieven, aanvankelijk in albuminedruk maar in zijn latere leven ook in gelatine-zilverdruk.

Vorige: De Oudezijds Achterburgwal met ‘t Rottenest in 1867-’68, met de Vredenburgbrug.

Rechts: Het hulpstation “Droogbak” van de HIJSM in 1880, tijdens de bouw van het CS.

Re.ond: De noordzijde van de Dam in 1877. Rechts “Naatje”, onthuld in 1856.

Onder: De Nieuwezijds Voorburgwal met rechts het Makelaarskantoor (nr. 75) op de hoek van de Nieuwe Nieuwstraat. De brug lag voor de Dirk van Hasseltssteeg. De opname is van 1880, kort voordat de burgwal gedempt werd (1884).

Gaston Braun (1845-1928)

De Fransman Gaston Braun, de jongste zoon van uitgever Adolphe Braun, werd beroepsfotograaf. In 1864 verlegde hij kortstondig zijn werkterrein van Mulhouse (Frankrijk) naar Amsterdam. Hier maakte hij een bescheiden serie stadsgezichten, die hij via papa's uitgeverij aan de man bracht. Daaronder waren veel stereofoto's (zie voorbeeld pag. 5). Hij was gefascineerd door het waterrijke stadsbeeld van Amsterdam; minstens driekwart van zijn foto's vertonen grachten, kanalen, havens, schepen, bruggen, enzovoort. Hij bleef niet in Nederland; in 1928 overleed hij in Dornach (Fr).

Vorige: De Oudeschans in 1864, gezien naar het noorden.

Links: Panoramafoto van het dak van het Paleis op de Dam, gezien naar het westen. In het midden de Westerkerk.

Onder: De Houtgracht met de brug in de Zwanenburgwal, gezien naar het noord-westen over de Raamgracht naar de Zuiderkerk. De Houtgracht werd samen met de Le-prozengracht in 1882 gedempt en werd tot Waterlooplein.

George Hendrik Breitner (1857-1923)

Breitner was natuurlijk geen fotograaf maar in de eerste plaats schilder. Hij was wel een der eerste schilders die ter ondersteuning van zijn schilderijen hele series foto's schoot. Daartussen schuilt een groot aantal foto's van Amsterdam; veel straatleven maar door de tijd dat hij hier werkte ook topografisch interessante stadsgezichten. Nog niet zo lang geleden is zijn hele collectie in de Beeldbank van het Stadsarchief ondergebracht, gedigitaliseerd en openbaar gemaakt. Breitner verhuisde in 1886 naar Amsterdam waar hij, soms met onderbrekingen voor reizen of adressen buiten Amsterdam tot zijn dood bleef wonen. Er zijn van hem 18 adressen in Amsterdam bekend en die van drie ateliers.

Vorige: De Binnen-Wieringerstraat in 1906, gezien van de Haarlemmerstraat richting Brouwersgracht.

Links: Palmgracht in 1895, met op nummer 64 het huis "In de Batavier". De Palmgracht werd, samen met de Lindengracht, in 1895 als een der laatste Jordaangrachten gedempt. De dempingswoede was toen al weggeëbd, maar het was nu eenmaal door de Raad besloten.

Onder: Oude Looierstraat 63 in 1890, met daarnaast de toegangspoort naar de Hoekstenengang met de nrs. 65-73.

Li.ond: Overtoomsesluis rond 1890. We kijken vanaf de Dubbele Buurt over de Schinkel naar de Sloterweg. De sluisolk was smal, bochtig en daardoor een bottleneck in het steeds drukker wordende scheepverkeer. Het duurde nog tot 1942 eer een vervangende sluis aan het Nieuwe Meer in gebruik genomen kon worden.

Li.bov: Portret van Breitner uit 1904.

Re.bov: De Brouwersgracht in 1905, gezien naar de Korte Prinsengracht.

Re.ond: Een stemmig beeld van de Haarlemmerstraat in 1906. Dit soort stoffering was favoriet bij Breitner.

Jacobus van Eck (1873-1946)

Van Eck werd in Amsterdam geboren en was werkzaam als handelaar in koffie en thee. Hij was vanaf zijn vijftiende al actief amateurfotograaf en verzamelde bovendien prenten en tekeningen. Van Eck maakte kennis met andere verzamelaars en werd in 1914 lid van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. Hij werd lid van de Commissie voor den Atlas Amsterdam en later ook penningmeester. In de dertiger jaren begon hij aan een uitgebreide studie van de Amsterdamse schans, bolwerken, molens en Buitensingel. Doordat hij in de oorlogsjaren weinig kon werken zette hij die studie om in een nog steeds toonaangevend en veel geraadpleegd boek over Schans en Buitensingel. Zijn omvangrijke collectie documentaire foto's van Amsterdam en omstreken, bijna 1700 stuks verdeeld over bijna veertig jaar, zijn door het KOG in de Beeldbank van het Stadsarchief ondergebracht.

Vorige: De Nieuwendammerdijk in 1922, een jaar na de annexatie. We kijken richting Nieuwendammerstraat.

Links: Het "Eilandje" in de Sloterpolder in 1917. Dit is de kolk voor de overhaal naar de Kostverlorenvaart. Hier is nu het Surinameplein.

Rechts: Een portret van Jacobus van Eck.

Onder: De bebouwing van de Polanenstraat in 1917, gezien vanaf de nog landelijke Spaarndammerdijk. In een van de kotten is een visrokerij actief. Er werd weinig haast gemaakt met het volbouwen van de Spaarndammerbuurt. De eerste vergunningen werden in 1880 afgegeven, de laatste huizen, de gemeentewoningen aan Zaandammerplein en Spaarndammerdijk, werden in 1928 opgeleverd.

BODEGA
OPORTO

VAN VICEN'S THEE

ASPHONUS

Bernardus Franciscus Aloysius Eilers (1878-1951)

Eilers werd in Amsterdam geboren en kreeg bij Van Leer & Zonen vanaf 1895 een opleiding tot lithograaf, waarop in 1899 een aanstelling als lithograaf, ontwerper, tekenaar en autotypiefotograaf volgde en hij zich hoofdzakelijk met reclamedrukwerken bezig hield. Op zijn 18e begon hij met voor eigen genoegen buiten te fotograferen. In 1911 opende hij een fotostudio die diverse opdrachten kreeg uit de industrie en de kunst- en tijdschriftenwereld. Hij begon in 1934 te experimenteren met kleurenfotografie in het Jospé-driekleuren-druksysteem. In 1937 was hij actief bij de oprichting van een Fotovakschool. In 1939 sloot hij zijn studio en werd leraar aan de Grafische school in Amsterdam. Van na de Tweede Wereldoorlog zijn

niet meer zoveel foto's bekend; de laatste te dateren foto is van 1948. Eilers was, niet tegenstaande zijn vele reclamewerk, bij uitstek een kunstfotograaf. Topografisch belangrijke foto's zijn toevalstreffers en in die zin is hij van zijdelings belang onder de topografische fotografen.

Vorige: Het Damrak in 1908.

Boven: Het Hof van Holland in 1910, op de kop van de Overtoom, begin Amstelveenseweg.

Links: Brug over de Groenburgwal voor de Staalstraat in 1920.

Reinhardt Herman Herwig (1878-1959)

Herwig was in Groningen geboren en daar vanaf ongeveer 1900 actief in de fotografie. Hij werd onderwijzer op een lagere school en toen hij rond 1907 een aanstelling als hoofdonderwijzer in Amsterdam kon krijgen verhuisde hij naar die stad. Zijn foto's raakten bekend, vooral in de net op gang komende toeristenindustrie. Eerst maakte hij foto's ter illustratie van gidsen en voor prentbriefkaarten, later schreef hij zelf gidsjes en gebruikte zijn eigen foto's. Hij kreeg in 1914 opdracht een groot kastelenboek te illustreren en ook vanuit het buitenland was vraag naar zijn werk. Toch weigerde hij zijn baan als onderwijzer op te geven en professioneel te gaan fotograferen. Dat moest wachten tot hij met pensioen ging. Hij opende toen een fotobureautje in Soest.

Vorige: De christelijk gereformeerde school van Sloterdijk, jaar onbekend.

Links: De Dam achter het Commandantshuis in 1912, gezien in noordelijke richting over het Damrak. Op de plaats van de gesloopte beurs van Zocher is men bezig de Bijenkorf te bouwen.

Onder: De plek van het Commandantshuis bleef lang braak liggen en er stond zo'n tien jaar een schutting omheen. In 1912 werd archeologisch onderzoek gedaan naar de Damsluizen, waarvoor de grond diep weggegraven werd. In 1926, na heel veel plannen die tot niets leidden werd in arren moede een plantsoentje aangelegd, waarvan deze foto. Het slecht gebouwde café De Bisschop op de hoek Damrak-Dam is op deze foto al gedeeltelijk afgebroken en zou 1932-'33 vervangen worden door een kantoorgebouw waar de ABN-AMRO in zou trekken.

Wilhelm Cornelis Ladiges (1895-1956)

Ladiges (jr.) was amateurfotograaf en werkte daarnaast bij een handelsdrukkerij, die in het gebouw Felix Meritis was gevestigd. Dat kan de grote hoeveelheid foto's van en vanaf dit gebouw verklaren, ook die van de grote brand in 1932. In het Stadsarchief is een collectie van 114 stadsgezichten van Amsterdam, die ooit deel

uitmaakten van series 'lantaarnplaatjes' waarmee lezingen opgefleurd werden. Ook vader Ladiges fotografeerde en soms is het niet zeker wie de foto voor zo'n lantaarnplaatje gemaakt had.

Vorige: Palmgracht 2, hoek Brouwersgracht, rond 1930.

Boven: De Zwanenbrugwal rond 1925. Links het sluiswachtershuis op de Sint Anthoniesluis, nu heel toepasselijk café De Sluyswacht. In het midden de toegang tot de inmiddels van de kaart verdwenen Joden Houttuinen.

Links: Brug over de Lijnbaansgracht naar de Tuinstraat, rond 1925..

Het belang van historische foto's bij de bestudering van de topografie van Amsterdam valt niet te ontkennen. Vooral wanneer er ergens nieuwbouw gepleegd is kan het verhelderend zijn te weten hoe de situatie daarvoor was. Dat kan 't best met enkele voorbeelden aangegeven worden. Nemen we de omslagfoto van Johannes Baptista Bickhoff, die even na 1880 gemaakt moet zijn. Daarop staan de huizen die moesten wijken voor de bouw van het Victoria hotel. Tenminste, die zich lieten verdrijven. Twee pandjes zijn blijven staan, waar het hotel zich tot vandaag nog steeds omheen slingert.

Aan het begin van de Egelantiersgracht is de ijzerwarenhandel van Gunters & Meuser gevestigd. Op de foto onder van rond 1900 (maker onbekend) met de situatie vóór de nieuwbouw zien we welke twee panden daarvoor werden afgebroken en dat toen minstens in het rechtse pand al een ijzerwarenaak gevestigd was.

Op de foto van de Warmoesgracht, in 1894, gemaakt door Jacob Olie (onder) zijn dezelfde gevelwanden te zien als op de foto van rond 1900 (rechts) door een onbekende maker. In de tussentijd is de Warmoesgracht gedempt, maar bij een vergelijking blijkt dat voor de creatie van de Raadhuisstraat geen huis afgebroken is.

Anders was dat bij de steegen die om verkeerstechnische redenen verbreed werden, zoals de Halsteeg, de Huiszittensteeg en de Stilsteeg van de foto onder. Die werd in 1875 verbreed door het wegbreken van de noordwand van de steeg. Ook na de bouw voor het Algemeen Handelsblad mochten de hoekpanden blijven staan en staan er vandaag nog.

Theo Bakker's Domein

Op deze site vindt u makkelijk leesbare maar toch informatieve verhalen over de ontstaansgeschiedenis van Amsterdam. Ze zijn onderverdeeld in rubrieken als Middeleeuwen, godsdiensten, nijverheid en handel, transport, openbaar vervoer, haven, watermanagement, stadsuitleg, annexaties, verkeersdoorbraken, chroniquers en allerlei andere zaken.

Klik hier voor een overzicht van alle PDF's op deze site

